

10 ספטמבר 2018

אריתריאה: תקוות לשינוי דמוקרטי ורפורמה במבנה השירות הצבאי?

בהמשך למגעים האחרונים בין אריתריאה ואתיופיה, שהחלו ב-7 ביולי 2018, מספר פרשני תקשורת, דיפלומטים ובכירים בינלאומיים הביעו תקווה שהמצב הפוליטי באריתריאה יתייצב בקרוב. על מנת ששינוי כזה אכן יתרחש, יש לשים את הדגש על מדיניות השירות הצבאי, השרירותית והבלתי תחומה בזמן, שמושמת כיום על ידי ממשלת אריתריאה.

השירות הצבאי באריתריאה מתאפיין בגיוס חובה בכפייה, הפרה מתמדת של זכויות אדם ועבדות, ומהווה עילה עיקרית לבריחה ההמונית של מהגרים אריתראים כפי שנצפתה במהלך שני העשורים האחרונים (ראה [ממצאיה](#) של ועדת החקירה של האו"ם).

התקווה היא שמסגרת השירות תחדל מלהיות בלתי מוגדרת ושתקופת השירות תוגבל ל-18 חודשים. שר הפיתוח הגרמני, גרד מולר, [שפגש באופן אישי](#) את הנשיא איזיאיס אפורקי ב-24 באוגוסט 2018, מפליג בתקוותיו ואף חוזה את כניסתן והשתלבותן של "מערכות דמוקרטיות" באריתריאה בעתיד הקרוב.

עד כה, אין כל ראיות ממשיות המצדיקות את תקוותיהם של פרשני התקשורת ובכירים בינלאומיים כדוגמת השר גרד מולר; ניכר שתקוותיהם מבוססות בעיקר על פגישות אישיות עם בכירים במשטר האריתראי, או על סמך תוכנם של רצף הראיונות עם כלי תקשורת בינלאומיים שתואמו על ידי בכירים במשטר האריתראי.

למודי ניסיון, אזרחי אריתריאה אינם מתייחסים ברצינות להצהרותיהם של בכירים במשטר האריתראי, וזאת בשל חוסר העקביות והסתירה המתמדת בין דבריהם לפעולותיהם של אותם בכירים; בנוסף, ההבטחות שהם מבטיחים בדרך כלל לא מתגשמות. עם זאת, מאחר והצהרות בכירי המשטר האריתראי לוכדות את תשומת ליבה של התקשורת הבינלאומית ואף אישים בינלאומיים, ישנה חשיבות בסקירת הצהרותיהם של אותם בכירים בארבע השנים האחרונות.

הצהרותיהם של בכירי אריתריאה

בנושא שינוי שיטת הממשל ויישום החוקה באריתריאה: עוד בראיון עם התקשורת המקומית במאי 2014, הנשיא איזיאס אפורקי הכריז על "מותה" של [החוקה משנת 1997](#). חוקה זו אכן אושרה ב-1997 אך מעולם לא יושמה בפועל. במקומה, הוא הבטיח לנסח חוקה חדשה לחלוטין. שנתיים לאחר מכן, בפברואר 2016, ימנה גבראב, יועץ הנשיא, [הודיע](#) לוועדת החקירה של האו"ם שאכן הוקמה ועדה שמטרתה לשקול את ניסוחה מחדש של החוקה. מה עלה בגורל "חוקה חדשה" זו, ארבע שנים לאחר ההצהרה הראשונית? או האם בכלל קיימת חוקה חדשה?

בנושא השירות הלאומי הצבאי: באפריל 2015 [בראיון](#) עם פרום ברונו קריסקי לשיח בינלאומי, ימנה גבראב הצהיר שאריתריאה תגביל את משך השירות הצבאי ל-18 חודשים, בהתאם לתנאי החוק משנת 1994. הוא הוסיף ש"כאשר המגויסים משתחררים, האתגר העומד בפניהם הוא איתור מקומות עבודה, כישורים, הכשרה והזדמנויות סחר". במילים אלו הצביע על כך שהבעייתיות היא בעיקר עניין כלכלי.

אולם, חודש לאחר מכן, הצהרתו של ימנה גבראב הופרכה על ידי [הודעה לתקשורת](#) מיוני 2015 של משרד

החוץ האריתראי, שהבהירה שאין כל כוונה להגביל את משך השירות הצבאי ל- 18 חודשים, וזאת עקב סירובה של אתיופיה לכבד ולציית להחלטה של ועדת הגבולות.

שר המידע, ימאנה גברמסקל, הציג טענות דומות בפברואר 2016 בראיון עם **רויטרס**, ואמר שלא היה כל תכנון להגביל את השירות הצבאי, ו"השחרור מותנה בהסרתו של האיום המרכזי", כאשר האיום המרכזי הוא סירובה של אתיופיה לסגת ולמשוך את כוחותיה משטחי אריתריאה. באותו חודש, הנשיא איזיאס **הכריז** על העלאת שכר המגויסים. ניכר כאן דפוס חוזר של: "אנחנו נגביל את משך השירות, אנחנו לא נגביל את משך השירות, אנחנו נעלה את שכר המגויסים".

במקביל להכרזת השלום בין אריתריאה ואתיופיה ביולי השנה, נשמעות פעם נוספת הצהרות דומות מפייהם של בכירים אריתראים וגם הן עוקבות אחר הדפוס המוכר מהשנים 2015/16. מיד לאחר שהנשיא איזיאס הצהיר על ביקורו הקרב לאתיופיה, דווח שבכירים במחנה האימונים הצבאי סאווא הודיעו למגויסים טריים שהשירות הצבאי אכן יוגבל ל-18 חודשים. **חדשות** אלו מצאו דרכן לתקשורת הבינלאומית והובילו לשמחה מסוימת.

שר המדע, ימאנה גברמסקל, שהיה מודע לידיעות הללו **אמר** ש"טרם פורסמה הצהרה רשמית", ורמז שהצהרה שכזו תצא בקרוב.

מאוחר יותר באוגוסט, ימאנה גברמסקל **אמר** ל**בלומברג** ש"בקרב תחל העבודה על החוקה" ובכך הוכיח שכל שנאמר עד כה על ידי הנשיא ויועצו לגבי "החוקה החדשה" לא היה אלא תרגיל ביחסי ציבור ריקים.

ב - 25 באוגוסט 2018, שר החוץ האריתראי, אוסמן סאלח מוחמד, נפגש עם השר הגרמני גרד מולר. מוחמד הותיר רושם עז ולאחר הראיון עם השר מולר, ערך ראיון נוסף ברדיו הגרמני (**Deutsche Welle**). בראיון, הוא הדגיש נחרצות שממשלתו אינה הסיבה לבריחת האריתראים ממולדתם, כאילו שצו הגיוס באריתריאה יושם על ידי ממשלת גרמניה! לאחר מכן רמז שהמצב הפוליטי באריתריאה מתייצב (או במילים אחרות, השירות הצבאי הוגבל ל- 18 חודשים), וקרא למהגרים אריתראים לשוב חזרה לביתם.

תוספת חדשה לשיח (שיח שבדרך כלל כולל את הנשיא, שרי החוץ והמידע, ויועץ הנשיא) היא הגב' לול גבר, שרת העבודה והרווחה. ב - 2 בספטמבר, גבר **אמרה** ל**בלומברג** שאריתריאה תצמצם את היקף כוח האדם בצבא, ושהמגויסים הנותרים "יתרכזו בעבודות פיתוח". בדומה לתירוציו של ימנה גבר משנת 2015, גם היא הצהירה שהממשלה חוקרת את "ההשפעות הכלכליות של שחרור המגויסים מהשירות הצבאי", כלומר סוגיות שנוגעות לזמינות תעסוקה למשחררים.

בו בזמן, ימאנה גברמסקל **טען** (גם הוא לבלומברג) שנכון לרגע זה, אין סבירות לחזור וליישם את הצו 'המעוגן בחוק' שמגביל את משך תקופת השירות ל-18 חודשים. במקום, הוא העלה את נושא שקילת העלאת שכר המגויסים. חשוב לציין, שהמגויסים משובצים לעבודה (עבור שכר סמלי) לא רק בענפי הצבא, אלא למעשה בכל ענף שבו יש צורך בעובדים, כמו חברות בניין או בממשל האזרחי.

בלומברג הסיק שבכירים אריתראים ממשיכים לאחוז בעמדה ש"שחרור מאופי השירות הצבאי הנוכחי תלוי באתיופיה: עליה למלא את חלקה בהסכם השלום ולמשוך את כוחותיה משטחי אריתריאה". המשמעות היא שמגויסים אריתראים לא ישוחררו לחופשי עד שאתיופיה תנהג בדרך מסוימת. בדרך הזו, הבכירים נחושים לשכנע את כולם ש"האיום אתיופי" עדיין נמשך. עם העלאה נוספת של נושא ה"העלאה בשכר", מושלם הדפוס החוזר ונשנה של השהיה ואמתלה.

השירות הלאומי: מה הוא?

במשך קרוב שלושה עשורים, אריתריאה אכן ספגה טרגדיה אנושית בסדר גודל אפי שבו אלפים נפלו קורבן לעול ועבדות, רבים איבדו את חייהם במלחמות, וחלק נכבד מאוכלוסיית המדינה נאלץ להימלט על נפשו מהארץ ושילם על כך מחיר כבד. בליבן של הטרגדיות הללו עומד מערך הגיוס הצבאי הלאומי; לאור זאת, ניתן להבין את הסיקור התמידי של הנושא בתקשורת הבינלאומית. עם זאת, מסתמן שהבנת אופי השירות על דקויותיו לוקה בחסר בקרב אלו המסקרים את הנושא; זו אחת התפיסות המוטעות הרווחות בקרב דיפלומטים ובכירים כדוגמת השר גרד מולר, שגוררת הפצת תקוות שווא על ידם.

מערך השירות הצבאי הלאומי החל בשנת 1994, במנשר שונה מזה שיבוא אחריו בשנת 1995. המנשר הראשון (71/94) הגביל בהקפדה יתרה את משך תקופת השירות ל-18 חודשים. הוא נתמך דאז על ידי נרטיב "המאבק לשחרור" הדומיננטי, והתקבל בחום בחברה האריתראית ללא כל סימני התנגדות. לקראת סוף שנת 1995, צו זה בוטל והוחלף על ידי מנשר 1995 הנודע לשמצה (82/95).

על ידי שילוב התנאי הידוע כ"חובה מיוחדת" (סעיף 21 (1)), מנשר 1995 הכפיף כל אזרח בוגר למשטר האכזרי והקשה, שבו חובתו של כל אדם היא להתחייב "לשרת בהתנדבות" במשך כל חייו־הבוגרים. בהגדרה מדויקת יותר, המנשר החדש השיל ביעילות את מעמד האזרחות מהאריתראים, ובמקומו הפכם לעבדים חסרי מדינה.

לפיכך, בעצם יישום המנשר בשנת 1995, ניתן לראות שתהליך הקמת גוף של גיוס בכפייה ועבדות החל עוד הרבה לפני "מלחמת הגבול" עם אתיופיה. כך עם חלוף השנים, הובטחה מערכת יחסי אדון-עבד שבה אריתראים הפכו לרכושו האישי של הנשיא, רכוש שיכול להישלח למלחמות שונות ושעמלו יכול להיות מנוצל בחטף עין לתועלתו של הנשיא וסגניו הנאמנים. בנוסף, המנשר העניק לנשיא כלי פוליטי המבטיח שליטה יעילה בציבור (עיון ברשימת העדויות שהתקבלו בוועדת החקירה של האו"ם מלמד כיצד סגנים או נושאי משרה ממשלתיים נהנים באופן אישי מהחזקת מגויסים תחת שליטתם).

במקביל לעבדות הממוסדת, תרבות של טרור והפחדה התבססה גם היא בכדי להשתיק כל קול ו/או לרסן כל פעילות שעלולים להתנגד למערכת העבדות הממוסדת. מערכת זו מופצת באמצעות רשת סוכנים לביטחון לאומי והענקת זיכיון לעיניים וכליאה של מאות במחנות ריכוז מותאמים ברחבי אריתריאה.

קיימת רשימה ארוכה של התעללויות ופשעים נגד האנושות שממשיכים להתרחש תחת גופי הטרור והעבדות. הימלטות המהגרים מאריתריאה בה חזה העולם במהלך העשורים האחרונים הוא תולדה ישירה של מעשים לא אנושיים אלו.

אנו שומעים כיום בכירים אריתראים ופרשנים בינלאומיים מציעים לשוב לתנאים "המעוגנים בחוק" המגבילים את תקופת השירות ל-18 חודשים. נשאלת השאלה, האם הכוונה היא לשוב למנשר 1994 המקורי או שמא ליישום חלקי של מנשר 1995? והחשוב ביותר, האם זהו אכן פתרון אמתי לטרגדיה?

שוב, אכן ישנן עדויות תומכות המציגות את האתגרים הכלכליים העומדים בפני הממשלה בכל הקשור לשחרורם של המגויסים. בעולם הרחב, עדויות אלו מציינות תמונה של ממשלה מתחשבת הדואגת לעתיד המגויסים לאחר שחרורם. אך אלו שכבר עברו תחת גופי העבדות והטרור, או שיעברו, יודעים לצערם טוב מדי שהנשיא ומצביאיו למעשה מודאגים מאובדן הרווח האישי, הפוליטי והכלכלי שיספגו כתוצאה מביטול העבדות ושחרור המגויסים.

נתפתה להציג שאלה לשר גרד מולר ולאחרים אשר מפיצים תקוות שווא למהפך דמוקרטי באריתריאה: "מדוע שאדון יפעל לשחרור עבדיו כאשר ההשלכות השחרור כרוכות באובדן רווחיו האישיים, הפוליטיים והכלכליים? האם ריצוי אדון עבדים שכזה על ידי תשלום כספי משלמי המיסים לידי, והענקת תמריצים פוליטיים וכלכליים מסייע לשחרור העבדים? האם לא ראוי יותר לתמוך ולהעצים את העבדים כדי שישחררו עצמם, או לתמוך בעבדים הנמלטים מרדיפה כפליטים באירופה ובמקומות אחרים?

בסופו של דבר, ייתכן כי חשוב להכיר בכך שהנושא הפוליטי הדחוף באריתריאה הוא מעמד האזרח; נושא שניתן יהיה להתחיל להתמודד עמו אך ורק כשתוקם באריתריאה מערכת חוקתית ודמוקרטית אמיתית שמבטיחה את מימוש זכויות אזרחיה. לפיכך, הצעד הראשון הוא לחוקק חוקה שכזו. ובמילים פשוטות יותר: העבד חייב לרכוש חזרה את מעמדו כאזרח.

זכויות אדם לאריתריאה

Human Rights Concern – Eritrea

eritrea.facts@gmail.com

www.hrc-eritrea.com

10 ספטמבר 2018

תורגם מאנגלית על ידי סיגל רוזן ומאיה גולדמן. ניתן למצוא את המסמך המקורי [כאן](#)